

HAYDN

Franz Joseph HAYDN
(1732-1809)

Franz Joseph Haydn'in Ressam Thomas Hardy tarafından yapılan bir portesi

Franz Joseph Haydn (31 Mart 1732; Rohrau, Aşağı Avusturya - 31 Mayıs 1809; Viyana) Klasik dönemin ünlü Avusturyalı bestecisi. Hem Mozart'ı hem Beethoven'ı etkilemiştir.

Müzik tarihinin en uzun yaşayan bestecilerindendir (1732- 1809). Tarhte "Viyana Klasikleri" olarak bilinen üç büyük

bestecinin ilkidir. Klasik Dönemin senfoni ve yaylı algılar kuarteti geleneğini yerleştirmiştir.

Koral yapıtları ile her dönemde ölçüt olmuş bir sanatçıdır. Londra senfonileri adlı en ünlü senfonilerindeki beklenmeyen buluşlar, güçlü senkoplar, ani kreşendolar dramatik çelişkiler

ve modülasyonlarla Beethoven'ın ruhsal yönden önderi sayılmıştır.

“Baba Haydn” olarak bilinir. En çok senfoni türündeki eserleriyle tanınır. Bu türde 104 eser vermiştir.

Aşağı Avusturya'nın Rohrau kentinde doğan Haydn, yoksul bir ailenin çocuğuydu. Arabacılıkla geçinen babası, amatör bir müzisyendi. Aşçı olan nannesi de olağanüstü bir sese sahipti.

Altı yaşındayken eğitimini babasının kuzenlerinden biri üstlendi. Ailesi onu, 6 yaşında iken bir koroya katılmak üzere Viyana'ya gönderdi. Haydn, okuma-yazma yanında, keman ve trompet çalmayı öğrendi.

1740'ta Rohreau'ya Viyana St. Etienne Katedrali Chapelle Ustası George Reutte geldi. Haydn'ın sesini dinledikten sonra onu Viyana'ya götürmeye karar verdi. Böylece, St. Etienne Korosundaki çalışmaları Haydn'ı bestecilik mesleğine götüren tek eğitim oldu. 17 yaşında ses değişimine uğradıktan sonra korodan çıkarıldı. Besteci olma yolundaki savaşına sokaktan başladı. Balolarda keman çalarak, nota kopya ederek, sayısız gecesini açık havada geçirerek kendi kendisini yetiştirdi. Fux, Mattheson, C.P.Emanuel Bach'ın müzik yazılarını etüd etti.

1751'de, Komedi Tiyatrosu'nun şarkıcılarından olan Felix Kurz, Haydn'ın küçük bir serenadını dinledikten sonra ona bir komik opera sipariş etti. Haydn'ın bestelediği “Topal Şeytan” adlı komik opera, ertesi yıl sahnelendi. O günlerde, ünlü librettist Métastasio ile tanıştı. Onun yardımıyla İtalyan besteci Biccolo Porpora'nın yanında iş buldu ve şan öğrencilerine klavsenle eşlik etmeye başladı. Kendisine bir oda kiralayabilecek duruma gelince Keller adında bir perukacının evine pansiyoner olarak

yerleşti. Evin küçük kızına aşık oldu. Genç kız manastıra girince büyüğü ile evlendi. Bu evlilik, Haydn'ın en büyük hatası ve mutsuzluğu oldu. Bütün müzik yazarları, gerçekleri göremeyen, kışkanç, gururlu, fırsatçı ve 40 yıl boyunca iyi huyunu değiştiremediği kocasına hükmeden Anna-Alloysia Keller'in kötü bir eş olduğunda birleşirler.

Haydn'ın gençlik eserleri hem pratik, hem de teorik yönden yetersizdir. Kararlılığın, sıkı çalışmanın ve yeteneklerinin yardımıyla, teknik ve estetik kuralları kendi kendine öğrendi. Porpora'nın onu götürdüğü Mannersdorf –les-Bains'de Gluck ve Baron de Fürnberg ile tanıştı. İlk meseni Fürnberg oldu. Baronun orkestrasına viyolonselci olarak girdi. Oradan, Kont Maximilien von Morzin'in hizmetinde küçük bir orkestranın başına geçti. Genç Haydn, burada kısa senfoniler ve divertinemtolar yazdı.

1761'de, toprakları Macaristan'a kadar uzanan güçlü bir prens olan Esterházy ailesinin yanına ikinci kapelmeister olarak girdi. 1762'de Prens Paul-Antoine ölünce, yerine kardeşi Nicholas geçti. Prens Nicholas iyi bir çellist ve tutkulu bir müzikseverdi. Haydn'la çabuk dost oldular. 1765'te Prens, Paris yolculuğunun ardından

Neustedler Gölü'nün güney kıyısında Versille stilinde bir saray inşa ettirdi. Yazın Nicholas'ın sarayı oraya taşındı ve peş peşe kutlamalar yapıldı. Haydn aralıksız besteliyordu: senfoniler, kuartetler, operalar, operetler... 1766'da birince kapelmeister olan Haydn, yaşamının büyük bölümünü orada geçirdi. Zamanının en iyi topluluklarından biri olan 30 kişilik bir orkestra kurdu. Anlaşma gereğince bu orkestra için sürekli eser verdi. Orkestra partilerini kendi kopya eder, orkestrayı çalıştırır, Pazar günleri de konser verirdi. Bayram günleri, uzaktan ve yakından gelen konuklara tekrarlanan bu konserlere İmparatoriçe de sık sık gelir, bu yetenekli müzisyenlere hayranlığını ifade ederdi. Yaşamının 30 yıldan fazlasını bu soylu aileye hizmet ederek geçirdi.

Diğer bestecilerden ve müzik çevrelerinden uzak oluşu, onun yaratıcılığını ortaya çıkardı, ününün yayılmasına ise engel olmadı. 1780'lerde besteleri tüm Avrupa'da çalınmaktaydı. Ününden ötürü çeşitli yerlere davet edilir ve davet edildiği şehirde ilk kez çalınmak üzere bir eser bestelemesi istenirdi. Bu şekilde yazdığı Paris Senfonileri ve Londra Senfonileri en çok bilinenleridir.

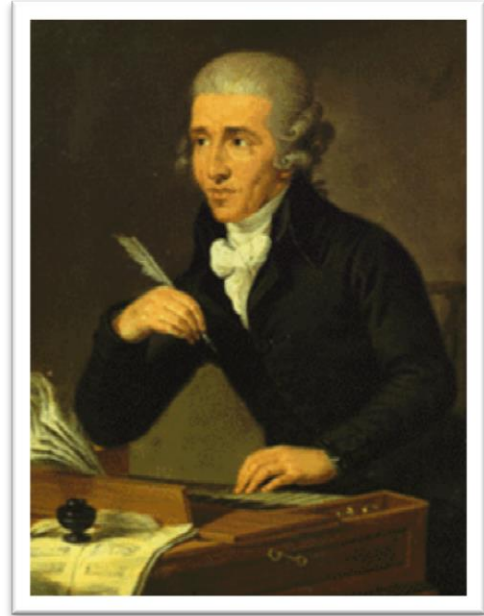
Mozart'la büyük dostlukları 1781'de başladı. 1785'te Mozart'ın kendisine adadığı yaylılar dörtlülerini dinledikten sonra babasına şunları söyledi: "Tanrı önünde, şerefim üzerine yemin ederek size şunu söyleyeyim ki, oğlunuzdan daha büyük bir besteci ne tanıdım, ne de adını duydum." Genç Mozart'da: "Bu, yerine getirdiğim bir borç. Çünkü, yazı sanatının sırlarını bana öğreten Haydn'dır." Diyordu.

Yaylı dörtlüleri için yazdığı eserlerde de kendinden öncekilerden farklı olarak her çalgıya eşit rol vererek yenilik getirmiş ve bu düşüncesiyle Mozart'ı etkileyerek Haydn'a

adanmış altı kuartet bestelemesine neden olmuştur. Beethoven'ın ilk dönem eserlerinde de Haydn etkisi görülür. Haydn ve Mozart'ın 1781'de başlayan arkadaşlıkları yıllarca sürmüştür. Beethoven'a ise Esterhazy sarayında özel ders vermiştir.

100 kadar senfoni, çok sayıda konçerto, oda müziği eserleri, 40 sonat, şarkılar, oratoryolar bestelemiştir.

Nichoas Esterhazy, 1790'da öldü. Onun yerine geçen II. Nicholas, şapeli kaldırdı. Haydn, Esterházy ailesinin müziksever üyesi Prens Nicholas öldükten sonra emekli oldu ve daha önce Viyana'ya kadar gitmesine bile izin verilmeyen ortamdan kurtulup seyahat özgürlüğüne kavuştu. Serbest kaldıktan sonra da ücretini almaya devam etti ve unvanını korudu.

Haydn'ın ünü Avrupa'ya yayılmıştı. Paris'ten 6 senfoni sipariş edildi. İki defa İngiltere'ye gitti. İlkinde, İngiltere'den Jean Pierre Salomon adlı bir emprezaryonun teklifini kabul ederek Londra'ya gitti. İngilizlerin başkenti, onu heyecanla karşıladı. Anlaşma gereği, 1 opera, 6 senfoni (Mo: 93-98) ve 20 değişik parça

besteledi. Handel öleli 30 yıl oluyordu. Haydn, Westminster Kilisesi'nde Handel Festivali'ne katıldı. Oxford Üniversitesi'nden fahri doktor unvanını aldı. Rektör, söylevinde onun "dünyanın en büyük bestecisi" olduğunu söyledi. Haydn bu şerefi reddetti: "Kendisini ve bütün öteki bestecileri geçen bir kişinin var olduğunu" söyledi. Bu usta, Viyana'da oturuyordu ve adı Mozart'tı. İngilizler, yüce konuklarının alçak gönüllülük gösterdiğini düşündüler. Çeyrek asır önce vatanlarında defne dalları ile bezedikleri harika çocuğu çoktan unutmuşlardı. Haydn, 1791 yılının Aralık ayında, Mozart'ın ölüm haberini aldığından Londra'daydı.

Londra ve Oxford senfonileri, Haydn'ın yaratıcı gücünün örnekleridir. Londra dönüşünde Bonn'da Haydn'a önüne birkaç müzikal eskiz koyan genç bir adamı tanıttılar. Haydn, onu yüreklendirdi ve Viyana'ya gelirse kendisine besteciliğin sırlarını öğreteceğine söz verdi. Genç müzisyen hemen Viyana'ya geldi. Haydn'ın yanındaki çalışması kısa süreli ve az tatmin edici oldu. Bu, iki kuşağın, Haydn ve Beethoven'in birbirini anlamadan çalışmasıdır.

Haydn, 1794-95 arasındaki ikinci Londra ziyareti için 6 senfoni siparişi daha almıştı (No: 99-104). Bu ekz başarı daha da büyük oldu. İngilizler Haydn'a kucak açmaya hazırıldılar, ama Haydn Avusturya'yı terk etmeyi

düşünmüyordu. Vatanına dönüşünde iki büyük eser verdi: Yaradılış (1798) ve Mevsimler (1804) Oratorioları...

Yaradılış'ın konusu İncil'den alınmıştır. Mevsimler ise, din dışı oratoryolarındandır. Kuşkusuz, Londra'daki Handel'in ünlü Messiah Oratoryosu'nu dinlemek onu hayli heyecanlandırmıştır. Bu duyarlılığı yansıtan her iki eser de Haydn'ın yaratıcı gücünü yaşlılıkta da koruduğunu ve alıştığı biçimler yerine yeni biçimlere yöneldiğini göstermek bakımından dikkate değer.

Verimli ve yararlı yaşamının sonuna gelen "Baba Haydn'ın silueti artık Viyana'nın en popüler görüntülerinden biri olmuştur. Ateşli vatansever Haydn, Fransızların işgalini ve İmparatorun sürülüşünü gördü. Ulusal Hymne'sini bu sırada bestedi. 27 Mayıs 1808'de halka son kez görüldü. Yaradılışın seslendirilişi sırasında bitkin görünüyordu.

31 Mayıs 1808/1809'da Viyana'da öldü. Cenazesinde, Haydn'ın "bütün müzisyenlerin en büyüğü" saydığı, 17 yıl önce ölmüş olan bir dahi, Mozart tarafından bestelenmiş olan Requiem çalındı.

Haydn'ın müziğini anlamak için yaşadığı çağa eğilmek gerekir. Bu, pudralı perukların, kusursuz biçimlerin, aşırı derecede düzenli hareketlerin, törenci ruhların çağıdır. Dengesi, ileride Romantik Stili karakterize edecek olan parıltılarla, iyice vurgulanmış ve kişiselleştirilmiş duyarlılıklarla bozulmamıştır.

Bununla beraber, Haydn'ın eserlerindeki lirik pasajlarda hiçbir insani duygunun yabancı kalamayacağı sıcak bir yüreğin çarptığı hissedilir. Haydn, çağının üzerinde yaşadı. Sayısız yenilikleri vardır ritmik buluşları ve gelişim bölümlerinde bunları işleyişi işe Beethoven'i düşündürür. Ancak, müziği

devrimci değildir. Yavaşça ve taş taş, Haydn eserini hazırlamıştır. Bazı özellikler, bize ondaki romantik düşüncenin varlığını duyurur. Saray müziğini aşan oratoryoları yeni bir çağın habercisidir.

Haydn'ın eserlerini inceleyenler, orada aydınlık ve mantıklı bir inşa tarzının, yalın ve doğrudan bir melodik anlatım sanatının, usta işi bir gelişim tekniğinin sınırlarını bulur. Hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak kadar sağlam bir işçilik örneği verdiği alan kuşkusuz senfoni ve oda müziği alanıdır. Bestelediği konser aryaları, 14 missa, 24 opera ve operetlerinde ortaya koyduğu ezgisel ilhamı, her şeyin üstündedir. Çünkü Haydn, sözcüklerin kendisine yol göstermesine izin vermez. Bir metni izleme isteği, sık sık ezgisel serbesti arzusu ile tıkanıp silinir. Aksine, sözcüklerin zorlamasına boyun eğerek, onların bildirisini daha yakından izlediği zaman, müzikal aktarımı yapaylaşır, biçimci ve heyecansız kalır. Yaradılış ve Mevsimler Oratoryolarında görüldüğü gibi...

İsa'nın yedi sözü oratoryosunda önce bütün eserin saf bir senfonik versiyonunu yazmış,

sonradan oraya tamamlayıcı koral partileri eklemiştir. Hiçbir şey, Haydn'ın anti-lirik yaradılışını bundan daha iyi gösteremez. Saf müzik yazısı yaradılışına olağanüstü uygundur. 104 senfoni, 15 opera uvertürü, 77 yaylılar dörtlüsü, 20 klavsen konçertosu, 75 trio, 33 sonat bunun kanıtlarıdır. Bütün bu eserlerdeki duruluk, incelik ve zarafet, Haydn'ın müziğinin belirgin karakterlerini verir. Bunlar, Mozart'la akraba niteliklerdir. Aynı hafif ve net hat, aynı gülen akıcı anlatım tarzı, aynı ezgisel saflık, aynı espri canlılığı... Benzerlik o kadar çarpıcıdır ki, bazen eserlerinin Mozart'a atfedildiği olur. Ancak, bütün bu benzerliklerin arkasında, Mozart'ın eserlerinde, neredeyse hüznü çağrıştıran zarif iç dökmelelerdeki duyarlılık, Veda Senfonisi'nin usta yazarının sakin ve yumuşak netliğinden ayrılır. Haydn'ın entelektüel dengesi ve güçlü moral sağlığı, çoğu kez eleştirilere neden olmuştur. Sanatının, burjuva sanatı olarak nitelenmiş olması ve ondaki şiirsel öğelerin sıradanmış gibi gösterilmesi haksızlıktır. Haydn, müzik sanatının edebiyatla henüz paralellik kurmadığı bir dönemde çağının özelliklerini, sağlam sanatçı içgüdüğü ve kusursuz tekniğiyle yansıtmayı başarmıştır.

Eserlerinin çoğunun hikâyesi vardır.

45 numaralı senfonisi, Veda Senfonisi olarak bilinir. Eserin dördüncü bölümünde 2 ya da 3 müzisyen kendi bölümlerini bitirir ve müzik halâ devam ederken sahneyi terk eder; bu, sahnede şef ve tek bir kemancı kalana kadar sürer. Bu senfonide Haydn ve müzisyen arkadaşlarının kış mevsiminde şehirdeki ailelerinin yanına dönmek istediklerini Prens Esterházy'e anlatmak istedikleri hikâye edilir. Prens mesajı almış ve onlara izin vermiştir.

Sürpriz Senfonisi denilen 94 numaralı senfonisini ise akşam yemeği sonrasındaki konserlerde dinleyicilerinin çoğunun uyuduğunu anladığında bestelediği söylenir. Haydn'ın çoğu senfonisi gibi canlı birinci bölümle başlayıp; yumuşak, yavaş tempolu ikinci bölümle devam eden senfoni, dinleyicilerin uykuya daldığı sırada davullar ve çok yüksek sesli telli çalgıların melodisi ile onları uyandırır.

"Kafka İle Konuşmalar" kitabında Franz Kafka, Haydn'ın beste yapmadan önce özel hazırlanmış pudralı bir peruk taktığından söz etmektedir.

Hastalıkları (Jasna Pucarın-Cvetkovi, 2011).

- Çiçek hastalığı skarları
- Nazal polipozis
- İlerleyici unutkanlık
- Depresyon
- Diffüz ateroskleroz ve konjestif kalp yetmezliği – yürüme güçlüğü ve bacaklarında şişlik vardı
- Subkortikal vasküler ansefalopati

Başlıca Eserleri

Franz Joseph Haydn, hayatı boyunca 800'ün üzerinde besteye imza atmış, bunların yanında 450'nin üzerinde şarkının düzenlemesini yapmış klasik müzik tarihinin en verimli sanatçılarından biridir.

Oratoryoları

Die sieben letzten Worte unseres Erlösers am Kreuz – 1796 Die Schöpfung – 1798 Die Jahreszeiten – 1780

Operaları

La Canterina-1766

Eczacı (Lo speziale- 1768

Il Mondo della Luna-1779

L'isola disabitata-1779

La fedelta premiata-1780

Armida-1783

Lé Enessé-2010

Haydn'ın kafasını kim kesti?

Her Alman, Joseph Haydn'ı "Alman Milli Marşı" melodisinin yaratıcısı olarak bilir. Haydn'ın kafasının kesildiğini bilen pek yoktur.

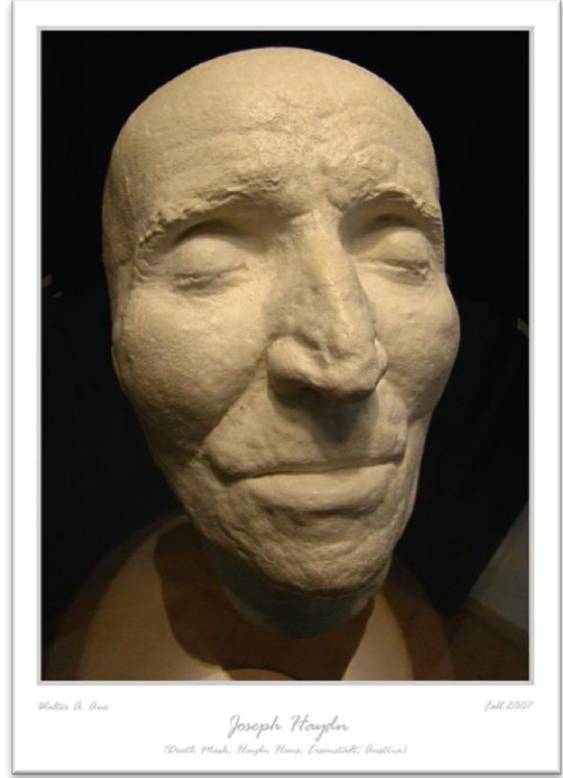
Haydn, çirkin mi çirkin, utangaç biriydi. Henüz otuzundayken, herkes tarafından "Haydn Baba" lakabı kendisine reva görülmüştü. Evliliği başından beri felaketti. Bir peruk ustasının huysuz kızı, pasta yaparken Haydn'ın müsveddelerini tepsilerine sererdi. Haydn ondan yakınırdı: "Kalitesiz biri. Kocası kunduracı mı yoksa sanatçı mı, umrunda değil!"

Tarih 31 Mayıs 1809'u gösterdiği sabah Haydn ölmüştü. Stephan Katedrali'ndeki resmi törende, Mozart'ın Requiem'iyle Viyana, en önemli oğullarından birine daha veda etti. Haydn, Hundsthurm Mezarlığı'nda ebedi istirahatgahına kavuştu.

1820 yılında, Haydn'ın ölümünün üzerinden on bir yıl geçmişti. Haydn'ın naaşı defnedildiği yerden başka yere taşınmak için çıkarıldı. Oradaki herkesi dehşete düşüren bir şey vardı ki, o da başının eksik olduğu! Biri Haydn'ın kafasını kesmişti. Tetkikler sonucunda ceset katılaşmadan birkaç gün, hatta birkaç saat önce başının gövdesinden ayrıldığı sonucuna varıldı.

Deliller, Nepomuk Peter adındaki bir adama çıkıyordu. Bu adam tuhaf hobileriyle nam salmıştı, ölülerin kafataslarını topluyordu. Nepomuk Peter verdiği ifadede, definden bir hafta sonra arkadaşı Rosenbaum'la beraber Haydn'ın tabutunu açtığını belirtti. Kafatasının üzerinde birtakım ölçüm işleri yaptı. Çünkü Nepomuk Peter, bir insanın ruhsal maharetleri ile kafatası biçimi arasında dolaysız bir ilişkinin bulunduğunu savunan Franz Joseph Gall ismindeki hekimin büyük bir hayranıydı...

Ancak polis, Haydn'ın başını Rosenbaum'un evinde bulamadı. Ölüm döşeğindeyken Rosenbaum, kafatasının kendisinde olduğunu itiraf etti. Bunun üzerine kafatası 1954'te Haydn'ın başı törenle yeniden gömüldü...

Kazım Çapacı